

آرشیوداری دیداری-شنیداری: حرفه‌ای متمایز از کتابداری و آرشیوداری

وحید طهرانی پور^۱

چکیده

مواد دیداری- شنیداری، بشرساخته‌هایی مربوط به دو قرن اخیر هستند اما ارزش فرهنگی آنها، در دهه‌های اخیر بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. در کنار آن، افزایش فوق‌العاده و متنوع شدن محمل‌ها و آثار دیداری-شنیداری و چالش‌های مرتبط با توسعه فناوری، لزوم توجه بیشتر به حفظ و نگهداری این مواد و رعایت حقوق پدیدآوران این آثار را موجب شده است. به همین دلایل و نیز به دلیل نامشخص بودن شأن و جایگاه حرفه‌وران این حرفه، موضوع به رسمیت شناختن حرفه آرشیوداری دیداری-شنیداری به‌عنوان حرفه‌ای متمایز از حرفه‌هایی همچون کتابداری و آرشیوداری ضرورت پیدا می‌کند. در این مقاله، ابتدا درباره مفهوم حرفه و ویژگی‌های آن توضیح داده می‌شود؛ پس از آن، نمونه‌های نشان‌دهنده ویژگی‌های مذکور در آرشیوداری دیداری-شنیداری ارائه و در انتها وضع کنونی این حرفه در ایران و جهان بررسی و به ضرورت‌های متمایز این حرفه از حرفه‌های موازی آن اشاره می‌شود.

کلیدواژه‌ها

آرشیو، آرشیودار، آرشیوداری، دیداری-شنیداری، حرفه، مبانی، اصول نظری، فلسفه

مقدمه

این مواد و گسترش تولید و استفاده از آنها، موضوع نگهداری مواد دیداری- شنیداری اهمیت روزافزونی یافته و در نتیجه، شمار و اهمیت آرشیوهای دیداری-شنیداری افزایش پیدا کرده است. با وجود این، آرشیوداری

مواد دیداری- شنیداری، بشرساخته‌هایی نسبتاً جوان هستند که در یکی دو قرن اخیر پدید آمده‌اند و با گذشت زمان، روزبه‌روز محبوبیت بیشتری به‌دست آورده‌اند. در دهه‌های اخیر، به علت توجه به ارزش فرهنگی

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران tehranipoor@gmail.com

دیداری - شنیداری^۱، حرفه‌ای است که هنوز در بسیاری از نقاط جهان به درستی شناخته نشده است. به گونه‌ای که به دلیل نبود یا کمبود رشته‌های دانشگاهی و آموزش‌های سیستماتیک و در نتیجه، کمبود کارشناسان مدیریت و نگهداری منابع، و نیز اختصاص بودجه‌های ناکافی به علت آگاهی کم از آرشیوهای دیداری - شنیداری و منابع آنها؛ بسیاری از آرشیوهای دیداری - شنیداری، به‌ویژه در کشورهای جهان سوم، به گورهای دسته‌جمعی میراث فرهنگی دیداری - شنیداری جهان تبدیل شده‌اند؛ گورهایی که آنچه در آنها نهفته، آرام آرام می‌پوسد و نابود می‌شود و در بعضی از نقاط جهان، از جمله کشور ما، این نابودی سیری پرشتاب دارد.

مسائل و مشکلات آرشیوهای دیداری - شنیداری به‌همراه افزایش تعداد، کاربرد، تنوع، و درک اهمیت و ارزش مواد دیداری - شنیداری و نیز افزایش و گسترش آرشیوهای دیداری - شنیداری و دانش مرتبط با این حوزه و دلایل بسیار دیگر که شماری از آنها در ادامه مورد بحث قرار خواهد گرفت، شاغلان آرشیوهای دیداری - شنیداری را به سوی تلاش برای به‌دست آوردن شأن حرفه‌ای سوق می‌دهد. هدف این مقاله، معرفی "آرشیوداری دیداری - شنیداری" به‌عنوان حرفه‌ای متمایز و نه زیرشاخه کتابداری یا آرشیوداری است. بنابراین، در این مقاله، "آرشیوداری" (که بنا بر تعریف، عموماً با اسناد غیرجاری سازمانی دارای ارزش ماندگاری سروکار دارد) و

آرشیوداری دیداری - شنیداری، دو اصطلاح متمایز در نظر گرفته شده‌اند؛ نه دو اصطلاح اعم و اخص.

مفهوم و ویژگی‌های حرفه

مفهومی که از "حرفه" در این مقاله مورد نظر است، اصولاً مفهومی غربی است. از جمله معانی واژه انگلیسی profession به معنی حرفه، و فعل آن to profess، اعلام و اقرار علنی یک عقیده یا نظر است (۱۴). حرفه‌وران، گروهی از افراد هستند که به علت ماهیت خاص فعالیت‌های کاری، خود را پایبند به معیارهایی اخلاقی معرفی می‌کنند. معیارهایی که آنها را متعهد می‌کند نفع دیگران را به نفع شخصی ترجیح دهند (۱۲: ۱۶۹). در سده‌های گذشته، تعداد حرفه‌ها در غرب به سه حوزه کاری محدود بود و افراد روحانی، پزشکان، و حقوق‌دان‌ها؛ از شأن آموزش حرفه‌ای برخوردار بودند. افسران ارتش نیز، گاهی اوقات شأن اجتماعی برابری با آنها داشتند. با توسعه صنعتی و تخصص‌گرایی در قرن نوزدهم، نهادهای وابسته به مشاغل دیگر نیز، به تدریج، مدعی شأن حرفه‌ای شدند: مهندسان، پیراپزشکان، کارشناسان آموزش، و حتی حسابداران (۱۰). امروزه شمار حرفه‌ها بسیار زیاد است و تقریباً همه مشاغل، دست‌کم به‌طور غیررسمی، مدعی هستند حوزه کاری آنها "حرفه" است^۲. عموماً عواملی همچون افزایش سازمان‌های مرتبط، آموزش رسمی خاص، افزایش متون تخصصی مرتبط، و

2. Audiovisual archiving

۳. فهرستی از حرفه‌های فعلی را می‌توان در این نشانی اینترنتی یافت: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_professions

افزایش نقش و مسئولیت اجتماعی این ضرورت را پدید می‌آورد که شاغلان یک حوزه کاری، مدعی حرفه بودن آن حوزه شوند و خواهان شأن حرفه‌ای برای آن حوزه باشند. تلاش برای کسب شأن حرفه‌ای، معمولاً از طریق انجمنی صورت می‌گیرد که در رأس آن حوزه کاری قرار دارد.

این موضوع برای حرفه‌هایی همچون کتابداری و آرشیوداری عمومی نیز قابل پیگیری است. مواد آرشیوی و کتابخانه‌ای در آغاز در یک محل نگهداری می‌شده‌اند. تمدن‌های اولیه، عموماً میان نوع سند یا منشأ آن تفاوتی قائل نبودند. در اروپا، واژه بیبلیوتک (biblioteke) برای موجودی سپردنگاه‌هایی به کار می‌رفت که ما اکنون آنها را مواد آرشیوی می‌نامیم. پس از اختراع چاپ در قرن پانزدهم، بین سپردنگاه‌های مواد آرشیوی و کتابخانه‌ای تمایز به وجود آمد (۷: ۵۱۵-۵۱۶). به نظر می‌رسد این اتفاق اکنون در مورد مواد دیداری- شنیداری در حال وقوع است. آرشیوداران حرفه‌ای را از قرن نوزدهم می‌توان یافت؛ آن هنگام که انبوهی از مواد آرشیوی حاصل از فعالیت‌های دولتی و دیگر فعالیت‌های اجرایی نیازمند نگهداری تخصصی بودند (۱۳: ۲۲-۲۳).

امروزه، برای حرفه، تعریف معیاری وجود ندارد؛ اما حرفه‌ها ویژگی‌های خاص مشترکی دارند. حرفه، در مفهوم محدود آن، اغلب به حوزه‌های کاری افرادی اشاره دارد که مطالعه گسترده و تسلط بر دانش و مهارت‌های خاص آن حوزه برای شاغلان آن ضروری باشد. بعضی منابع، حرفه را حوزه‌ای دانسته‌اند

که علاوه بر دانش و مهارت گسترده، دوران مطالعه و یادگیری طولانی داشته باشد (۱۴). در مقاله‌ای با عنوان "آیا آرشیوداری فیلم، حرفه است؟" در تعریف حرفه آمده: "حرفه، حوزه‌ای از کار سودآور است که در بردارنده آموزش و آمادگی در سطح دانشگاهی است؛ پیشه یا تعهد کاری درازمدت از آن برداشت می‌شود؛ مهارت‌ها و تخصص، جهان‌بینی، استانداردها و اصول اخلاقی متمایزی را در بر می‌گیرد؛ و بر گسترش مستمر دانش پایه متمایزکننده خود و شاغلان خود دلالت دارد" (۵).

بنابراین، گرچه حرفه را اشخاص اختیار می‌کنند و در قبال کار حرفه‌ای مزد دریافت می‌کنند؛ حرفه با شغل (= occupation)، که صرفاً به داشتن کاری برای شخص دلالت می‌کند، تفاوت دارد. حرفه، ماهیتاً به دانش گسترده کسب شده در مدت زمان طولانی اشاره دارد. افزون بر این، حرفه‌وران، خود را پایبند به ارزش‌های اخلاقی اعلام می‌کنند و به عنوان معیاری برای حرفه‌ای بودن، ارزش‌های اخلاقی را در همه اعمال خود در نظر می‌گیرند.

در مفهوم گسترده‌تر و امروزی‌تر، ویژگی‌های خاصی را برای حرفه قائل‌اند. مثلاً از منظر جامعه‌شناسانه؛ ویژگی‌هایی همچون نوع دوستی، خودمختاری، دانش اختصاصی، مهارت‌های خاص، رفتار اخلاقی و نظایر اینها از جمله نشانه‌های یک حرفه است (۱۰). به صورت متمایزتر، حرفه را یک "حوزه کاری" می‌دانند که ویژگی‌هایی نظیر موارد زیر را داشته باشد:

۱. مجموعه‌ای از دانش و متون تخصصی

خاص شاغلان؛

۲. ضوابط اخلاقی مدونی که شاغلان آن حوزه کاری ملزم به رعایت آن باشند؛
۳. فلسفه مدون مکتوب؛
۴. اصول نظری و ارزش‌ها؛
۵. اصطلاح‌شناسی و مفاهیم؛
۶. جهان‌بینی یا پارادایم؛
۷. مجموعه‌ای از مهارت‌ها، روش‌ها، معیارها، و نظام‌های کاری؛
۸. انجمن‌ها و مجامعی برای گردهم آمدن اعضای آن حوزه کاری،
۹. استانداردهای آموزش و تعیین صلاحیت علمی؛ و
۱۰. گرایش به ارائه خدمات و متعهد بودن اعضای آن حوزه کاری به خدمات‌گیرندگان (۲: ۹؛ ۱: ۹۷).

باید توجه کرد که معیارهای فوق نسبی است و بسیاری از حرفه‌های شناخته شده کنونی نیز، از همه این ویژگی‌ها برخوردار نیستند. همچنان که در ادامه نشان داده خواهد شد، آرشیوداری دیداری-شنیداری از بیشتر این ویژگی‌ها برخوردار است و بعضی دیگر در مرحله پیدایش یا مراحل اولیه قرار دارند.

۱. مجموعه‌ای از دانش و متون تخصصی خاص شاغلان

گرچه متون تخصصی آرشیوداری دیداری-شنیداری به زبان فارسی اندک است، اما متون تخصصی قابل توجهی، به ویژه به زبان انگلیسی در این زمینه وجود دارد. ادموندسون، در کتابی در زمینه آرشیوداری

دیداری- شنیداری که در سال ۲۰۰۴ منتشر کرده است؛ می‌نویسد: "بیست و پنج سال پیش ادبیات حرفه‌ای یک آرشیودار دیداری- شنیداری فضای اندکی از یک قفسه را اشغال می‌کرد و شامل تعداد کمی دستورنامه و جزوه فنی بود، و نه بیشتر، ولی امروز، فراتر از توان یک نفر است که بتواند بر متون تخصصی به شدت رو به افزایش این حرفه به‌طور جامع تسلط پیدا کند" (۲: ۱۱). متون تخصصی در زمینه‌هایی مانند حفظ و نگهداری، سازمان دهی، مدیریت، و مبانی نظری را می‌توان به‌صورت تک‌نگاشت، دستورنامه، پایان‌نامه، راهنما، پایگاه‌های داده، و نشریات و خبرنامه‌های چاپی و الکترونیکی یافت. به این موارد، باید سایت‌های وب سازمان‌های مرتبط را نیز افزود.

از جمله نشریات تخصصی در زمینه آرشیوداری دیداری- شنیداری، می‌توان به گاهنامه‌ای اشاره کرد که فدراسیون بین‌المللی آرشیوهای فیلم (فیاف)^۴ منتشر می‌کند، به نام *Journal of Film Preservation* که به‌صورت چاپی منتشر می‌شود و نسخه الکترونیکی آن نیز با فرمت PDF در سایت این فدراسیون با نشانی <http://www.fiafnet.org/uk/publications/default.com> قابل دسترس است. انجمن آرشیوداران تصاویر متحرک (آمیا)^۵، که محور کار آن نگهداری و مدیریت مواد حامل تصاویر متحرک است؛ خبرنامه‌ای به‌صورت فصلی منتشر می‌کند که در اختیار اعضای این انجمن قرار می‌گیرد. انجمن بین‌المللی صدا و آرشیوهای دیداری-

4. Fédération Internationale des Archives du Film (FIAF)

5. Association of Moving Image Archivists (AMIA)

شنیداری (یاسا)^۶، نشریه *IASA* را دو بار در سال منتشر می‌کند.

نشریات دیگری نیز هستند که گرچه خاص مواد دیداری- شنیداری نیستند، اما مطالب مرتبطی در آنها یافت می‌شود. انجمن مجموعه‌های مواد شنیداری (ای. آر. اس. سی.)^۷ خبرنامه‌ای به صورت فصلی و نشریه‌ای با نام *A.R.S.C.* دارد که در هر سال دو شماره از آن منتشر می‌شود. کمیسیون نگهداری و دسترسی (سی. پی. ای.)^۸، که نهادی آمریکایی است و، کمیسیون اروپایی نگهداری و دسترسی (ای. پی. سی. پی. ای.)^۹ خبرنامه‌هایی منتشر می‌کنند که در آنها نیز مطالبی در زمینه آرشیوهای دیداری- شنیداری وجود دارد. از جمله نشریاتی که مباحث دیداری- شنیداری نیز در آنها مطرح می‌شود می‌توان به فصلنامه و خبرنامه جامعه آرشیوداران آمریکا^{۱۰} اشاره کرد که دو ماهنامه است. این نشریات از طریق عضویت در جامعه آرشیوداران آمریکا در اختیار قرار می‌گیرند. *Archival Issues* نیز نشریه دیگری است که کنفرانس آرشیوهای میدوست (ام. ای. سی.)^{۱۱} منتشر می‌کند.

جدا از این موارد، بخشی از متون تخصصی مربوط به حوزه‌هایی همچون کتابداری، آرشیوداری، فناوری اطلاعات، صنایع تولید فیلم، و رادیو و تلویزیون نیز دارای اشتراکاتی هستند که می‌توان از آنها در آرشیوداری

دیداری- شنیداری نیز بهره جست.

۲. ضوابط اخلاقی مدونی که شاغلان ملزم به رعایت آن باشند

در سال‌های اخیر گرایش به ارائه ضوابط اخلاقی مدون مکتوب در جهان افزایش یافته است و بسیاری از نهادها، ضوابط اخلاقی خود را منتشر می‌کنند و از حرفه‌وران خود می‌خواهند این ضوابط را محترم شمارند و در اعمال خود لحاظ کنند. به نمونه‌هایی از ضوابط اخلاقی برای آرشیوداران دیداری- شنیداری نیز می‌توان در سایت وب‌های فدراسیون‌ها و نهادها و متون تخصصی این حرفه دست یافت. ضابطه‌نامه‌های اخلاقی ارائه شده در وب سایت فیاف^{۱۲} و یاسا^{۱۳} از این جمله است.

۳. فلسفه مدون مکتوب

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، در این زمینه کارهایی صورت گرفته است که نمونه آن، اقدام یونسکو برای انتشار کتاب <فلسفه آرشیوداری دیداری- شنیداری>^{۱۴} در سال ۱۹۹۸ و انتشار ویرایش دوم همین کتاب با عنوان آرشیوداری دیداری- شنیداری: فلسفه و اصول^{۱۵} در سال ۲۰۰۴ است. ویرایش دوم این کتاب را نگارنده این سطور به فارسی برگردانده و توسط نشر کتابدار به چاپ

6. International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA)

7. Association for Recorded Sound Collections (ARSC)

8. Commission on Preservation and Access (CPA)

9. European Commission on Preservation and Access (ECPA)

10. Society of American Archivists

11. Midwest Archives Conference (MAC)

12. <http://www.fiafnet.org/uk/members/ethics.cfm>

13. <http://www.iasa-web.org/iasa0013.htm>

14. *Philosophy of audiovisual archiving*, (Paris: UNESCO, 1998).

۱۵. ری ادمونسون، فلسفه و اصول آرشیوداری دیداری- شنیداری، ترجمه وحید طهرانی‌پور (تهران: نشر کتابدار، ۱۳۸۵).

رسیده است.

۴. اصول نظری و ارزش‌ها

آرشیوداری دیداری - شنیداری از ارزش‌های معیار مشابه در حرفه‌های هم‌ردیف (کتابداری و آرشیوداری) و نیز از برنامه‌ها، توصیه‌نامه‌ها، و معاهده‌های خاص یونسکو که با نگهداری و دسترسی به میراث سندی و فرهنگی مرتبط هستند، بهره می‌برد؛ از جمله "کنوانسیون حفظ میراث فرهنگی ناهویدا"^{۱۶} (۲۰۰۳)، "حافظه جهان: رهنمودهای کلی برای حفظ میراث سندی"^{۱۷} (۲۰۰۲)، و "توصیه‌هایی برای حفظ و نگهداری تصاویر متحرک"^{۱۸} (۱۹۸۰). ارزش فرهنگی اسناد دیداری-شنیداری؛ حفظ صحت و تمامیت آنها در برابر آسیب‌ها و دست‌کاری عمدی و سانسور؛ حفظ و دسترس‌پذیرکردن آنها در جهت منافع عمومی؛ فوریت در گردآوری و نگهداری این مواد به علت کوتاه بودن عمر آنها در محیط‌های نگهداری نامناسب؛ و حفظ حقوق پدیدآوران این آثار، در عین احترام به حق همگانی دسترسی به آنها، از جمله این اصول و ارزش‌ها هستند.

۵. اصطلاح‌شناسی و مفاهیم

در این زمینه نیز منابع خوبی به زبان انگلیسی وجود دارد. بسیاری از انجمن‌ها و

نهادهای بین‌المللی مرتبط با مواد دیداری- شنیداری نیز اصطلاح‌شناسی قابل‌توجهی در این زمینه دارند. از جمله آنها می‌توان به <واژه‌نامه اصطلاحات فنی> که یاسا تهیه کرده است^{۱۹}، <واژه‌نامه اصطلاحات فیلم و رسانه‌های الکترونیکی>^{۲۰}، <واژه‌نامه گروه گرس‌ولی>^{۲۱}، و <واژه‌نامه اصطلاحات ویدئو>^{۲۲} اشاره کرد. اما هنوز واژه‌نامه مناسبی در زمینه اصطلاح‌های آرشیوداری دیداری- شنیداری به زبان فارسی منتشر نشده است. در اصطلاح‌نامه‌ها و واژه‌نامه‌های تخصصی موجود نیز که به حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی تعلق دارند؛ حتی اصلی‌ترین واژه‌های این حوزه گنجانده نشده و یا مفهوم یا تعریف نادرستی برای آنها ارائه شده است. از این رو، ضروری است به‌منظور انتشار اصطلاح‌شناسی فارسی در زمینه‌های مرتبط با آرشیوداری دیداری- شنیداری، تلاش‌هایی صورت گیرد. هنوز در متون تخصصی کتابداری، به مواد دیداری- شنیداری با اصطلاحاتی مانند "مواد غیرکتابی"، "مواد غیرچاپی" و "مواد خاص" اشاره می‌شود. در واقع این اصطلاحات توصیف می‌کنند که مواد دیداری- شنیداری چه نیستند، نه آنکه چه هستند. این شیوه درستی نیست که یک منبع اطلاعات را اصل فرض کنیم و منابع مشابه را فرع در نظر گرفته و با چنین اصطلاحاتی مورد

16. Convention for Safeguarding the Intangible Cultural Heritage

17. Memory of the World: General guidelines to safeguard documentary heritage

18. Recommendation on the safeguarding and preservation of moving images

19. <http://www.llgc.org.uk/iasa/iasa0004.htm>

20. http://www.cybercollege.com/gloss_a.htm

21. <http://www.grassvalleygroup.com/docs/Miscellaneous/Dictionary/>

22. <http://videoexpert.home.att.net/article1/glosbold.htm>

خطاب قرار دهیم. مواد دیداری - شنیداری، از نظر محتوایی و اطلاعاتی کم‌ارزش نیستند و در بسیاری از مواقع، با ارزش‌تر از مواد کتابی هستند. کم سنی و جوان‌تر بودن مواد دیداری - شنیداری نمی‌تواند دلیلی برای فرودست بودن آنها باشد. این شیوه نامیدن مواد دیداری - شنیداری، غیرمنطقی است و شایسته است این مواد با اصطلاح "مواد دیداری - شنیداری" مورد خطاب قرار گیرند (۲: ۶).

۶. جهان‌بینی یا پارادایم

دیدگاه خاص، پارادایم یا جهان‌بینی از جمله خصیصه‌های تعیین‌کننده‌ای است که بین حرفه‌هایی همچون کتابداری، آرشیوداری عمومی و آرشیوداری دیداری - شنیداری تمایز ایجاد می‌کند و به آنها اجازه می‌دهد مواد مورد علاقه خود را به شیوه‌ای معنی‌دار انتخاب، سازمان‌دهی، و دسترس‌پذیر کنند. این حرفه‌ها، مشترکات زیادی دارند. اصول مجموعه‌سازی و مدیریت و نگهداری مواد مجموعه از عناصر استاندارد این رشته‌هاست. انگیزه‌های فرهنگی و اخلاقی و میل به ارائه خدمات فرهنگی نیز در آنها وجود دارد. هر سه آنها منابع را در فرمت‌های کاغذی، دیداری - شنیداری، و فرمت‌های مبتنی بر رایانه گردآوری و نگهداری می‌کنند؛ اما هر کدام، این مواد را از دیدگاه خاص خود نگاه می‌کنند. آرشیوداری دیداری - شنیداری نیز به این مواد از دیدگاه خاص خود می‌نگرد و اصول نظری و عملی خود را نیز براساس ماهیت همین مواد تعیین و اجرا می‌کند.

آرشیوهای دیداری - شنیداری، مواد دیداری - شنیداری را در جایگاه متناسب آن در نظر می‌گیرند، نه زیرمجموعه‌ای از چیزی دیگر. همین دیدگاه تعیین می‌کند که مجموعه‌های خود را چگونه سازمان‌دهی و مواد را چگونه فهرست‌نویسی و دسترس‌پذیر کنند (۴). بر همین اساس است که در آرشیوداری دیداری - شنیداری، به علت آنکه منابع غالباً تک نسخه‌ای هستند و مواد دیداری - شنیداری به‌طور کلی ماهیتی آسیب‌پذیر و تجزیه‌شدنی دارند، حفظ و نگهداری در برابر دسترسی ارزش و اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. عناصر دیگری نیز در جهان‌بینی آرشیوهای دیداری - شنیداری دخیل‌اند. از جمله آنها می‌توان به صنایع دیداری - شنیداری، نیاز به داشتن دانش تاریخی و دانش و مهارت‌های فنی برای حرفه وران این رشته، و نیاز به تجهیزات فنی برای بازبینی یا بازشنوی و استفاده از منابع اشاره کرد (۲: ۳۳-۴۱).

۷. مجموعه‌ای از مهارت‌ها، روش‌ها، معیارها، و نظام‌های کاری

کسانی که در آرشیوهای دیداری - شنیداری مشغول به کارند از مجموعه‌ای از مهارت‌ها، استانداردها، و روش‌های کاری منحصر به این حوزه بهره می‌برند. بازبینی یا بازشنوی؛ آماده‌سازی؛ رده‌بندی؛ مهارت‌های کار با ابزار و دستگاه‌های فنی چه به منظور بازبینی یا بازشنوی و چه به منظور مرمت مواد دیداری - شنیداری؛ و بررسی و مرمت فیلم‌ها، نوارهای مغناطیسی، و دیسک‌های نوری از جمله مهارت‌ها و روش‌های کاری این رشته

هستند.

از جمله استانداردهای خاص این حوزه می‌توان به استانداردهای یاسا برای فهرستنویسی مواد شنیداری؛ استانداردهای فیاف برای فهرستنویسی مواد دیداری- شنیداری؛ استانداردهای مؤسسه استاندارد انگلیس (بی. اس. آی.)، مؤسسه ملی استاندارد آمریکا (ای. ان. اس. آی.)، و انجمن مهندسان تصویر متحرک و تلویزیون (اس. ام. پی. تی. ای.) در زمینه نگهداری، تأسیسات و ساختمان، و اقدامات ایمنی برای مواد و آرشیوهای دیداری- شنیداری اشاره کرد.

۸. انجمن‌ها و مجامعی برای گرد هم آمدن اعضا

فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و نهادهای کتابداری، ایفلا^{۲۳}، فدراسیونی است که در رأس حرفه کتابداری قرار دارد. شورای بین‌المللی آرشیوها، (ایکا)^{۲۴}، نیز نهادی بین‌المللی است که در رأس حرفه آرشیوداری جای گرفته است. یونسکو، هم ایفلا و هم ایکارا به رسمیت می‌شناسد. آرشیوداری دیداری- شنیداری از نهادی واحد که بلندگوی جهانی آن باشد، برخوردار نیست؛ اما چند نهاد بین‌المللی دارد

خود این فدراسیون، نامش را به صورت FIAT (فیات) یا FIAT/IFTA (فیات/ایفتا) می‌نویسد.

26. South East Asia-Pacific AudioVisual Archive Association (SEAPAVAA)
27. Association of European Cinematheques (ACE)
28. Association for Recorded Sound Collections (ARSC)
29. Council of North American Film Archives (CNAFA)
30. Coordinating Council of Audiovisual Archive Associations (CCAAA)

که منحصراً در همین حوزه فعالیت می‌کنند. فدراسیون بین‌المللی آرشیوهای فیلم (فیاف)؛ فدراسیون بین‌المللی آرشیوهای تلویزیون (فیات/ایفتا)^{۲۵}؛ انجمن بین‌المللی آرشیوهای صدا و دیداری- شنیداری (یاسا)؛ و انجمن آرشیوداران تصویر متحرک (آمیا)؛ از جمله این فدراسیون‌ها و انجمن‌های بین‌المللی هستند. یونسکو با فیاف، فیات، و یاسا ارتباط مستقیم دارد، اما در بین این انجمن‌ها، آمیا ویژگی مهمی دارد، زیرا نخستین انجمن حرفه‌ای برای حرفه وران شاغل در آرشیوها و دیگر کسانی است که در نگهداری مواد دیداری- شنیداری دست دارند^(۵). انجمن‌های دیگری نیز وجود دارند که به صورت منطقه‌ای فعالیت می‌کنند. از جمله آنها می‌توان به انجمن آرشیوهای دیداری- شنیداری آسیای جنوب شرق و اقیانوس آرام (سئاپاوا)^{۲۶}؛ انجمن سینماتک‌های اروپا، (ای. سی. ای.)^{۲۷}؛ انجمن مجموعه‌های مواد شنیداری، (ای. آر. اس. سی.)^{۲۸} و شورای آرشیوهای فیلم آمریکای شمالی (سی. ان. ای. اف. ای.)^{۲۹} اشاره کرد. شورای هماهنگی انجمن‌های آرشیوداری دیداری- شنیداری موسوم به سی. سی. ای. ای. ای.^{۳۰} نهاد بین‌المللی دیگری است که به نظر می‌رسد احتمالاً در آینده نقش بلندگوی

23. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)

24. International Council on Archives (ICA)

۲۵. فیات و ایفتا، هر دو نام یک فدراسیون هستند. فیات، از سر واژه‌های نام این فدراسیون به زبان فرانسوی گرفته شده است:

Fédération Internationale des Archives de Télévision

ایفتا، سر واژه‌های نام این فدراسیون به زبان (FIAT) انگلیسی است:

International Federation of Television Archives (IFTA)

جهانی حرفه آرشیداری دیداری- شنیداری را ایفا کند. این شورا، خود از نمایندگان فیاف، فیات، یاسا، سئاپاوا، آمیا، آی. سی. ای. و ایفلا تشکیل شده است.^{۳۱} بعضی از این نهادها، مجامعی برای گردهم آمدن نمایندگان سازمان و بعضی دیگر، مجامعی برای گردهم آمدن آرشیداران دیداری- شنیداری فراهم می‌کنند.

کمیته‌های دیداری- شنیداری ایفلا و آی. سی. ای. نیز بخش‌هایی از این نهادها هستند که در زمینه مواد دیداری- شنیداری فعالیت می‌کنند. جا دارد در ایران نیز انجمنی به منظور گردهم آمدن حرفه‌وران دیداری- شنیداری تشکیل شود. این کار می‌تواند با در نظر گرفتن تجربه‌های مشابه و بررسی عملکرد آنها، مثلاً بررسی عملکرد انجمن کتابداران ایران، صورت گیرد.

۹. استانداردهای آموزش و تعیین صلاحیت علمی در حال حاضر تعداد کرسی‌های دانشگاهی و در نتیجه، فارغ‌التحصیلان رشته‌های مرتبط با آرشیداری دیداری- شنیداری چندان زیاد نیست، اما با توجه به روند به شدت در حال توسعه تولید و به‌کارگیری مواد دیداری- شنیداری و در نتیجه، توسعه آرشیه‌های دیداری- شنیداری، می‌توان پیش‌بینی کرد که در آینده این وضع تغییر خواهد کرد؛ شمار کرسی‌های دانشگاهی رشته‌های مرتبط با آرشیداری دیداری- شنیداری افزایش پیدا خواهد کرد و فدراسیون‌ها و انجمن‌ها نیز،

سطحی از تحصیل دانشگاهی، مثلاً داشتن مدرک کارشناسی ارشد در این رشته را به‌عنوان حداقلی برای داشتن صلاحیت علمی ورود به این نهادها در نظر خواهند گرفت. نبود استانداردها و دوره‌های رسمی آموزش در زمینه معیارهای آموزشی برای شاغلان این حرفه در دهه‌های گذشته، به مسئله‌ای مهم بدل شده بود و یونسکو را بر آن داشت که چاره‌ای بیندیشد. فعالیت گروه کاری "توسعه برنامه آموزشی برای آرشیداران صدا و تصویر متحرک"^{۳۲} با نظارت یونسکو در سال ۱۹۹۰ برای حل همین مشکل صورت گرفت. این گروه، از نمایندگانی از یاسا، فیاف، و فیات، و نیز کمیته‌های دیداری- شنیداری آی. سی. ای.، و ایفلا تشکیل شده بود. نتیجه اقدامات یونسکو، انتشار چندین کتاب درباره نقش و وضعیت حقوقی آرشیه‌های دیداری- شنیداری و تدوین برنامه‌های آموزشی برای کارکنان این آرشیه‌ها بود، زیرا دوره‌های آموزشی در کنار وسایل آموزش مهارت‌های عملی، به متون نظری و اصول راهنما نیاز داشتند.

از جمله کتاب‌های منتشر شده در نتیجه کار این گروه، کتاب <آرشیه‌های دیداری- شنیداری: کتابی کاربردی>^{۳۳} و کتاب <توسعه برنامه آموزشی برای آموزش کارکنان آرشیه‌های تصاویر متحرک و مواد شنیداری>^{۳۴} بود که خانم هلن پی. هریسون در چارچوب قراردادهایی با یونسکو تهیه کرد.

31. <http://www.ccaaa.org/memberlist.shtml>

32. Curriculum Development for Sound and Moving Image Archivists

33. *Audiovisual archives: A practical reader*

34. *Curriculum development for the training of personnel in moving image and recorded sound archives*

این گروه کاری در انتها استانداردهایی را در زمینه آموزش آکادمیک توصیه کرد که در بخشی از آنها موارد زیر پیشنهاد شده بود:

- دوره‌ای دو ساله برای کارکنان ارشد آرشیوهای دیداری- شنیداری،
- دوره‌ای یک ساله برای کارکنان متوسط آرشیوهای دیداری- شنیداری، و
- دوره‌ای دو ساله برای فن‌ورزان (تکنسین‌ها) / مهندسان آرشیوهای دیداری- شنیداری.

هدف این دوره‌ها، آموزش آرشیوداران دیداری- شنیداری به منظور کار با همه انواع مواد اعم از تصاویر متحرک و مواد شنیداری بود. بر اساس توصیه‌های این گروه، آموزش تخصصی آرشیوداران دیداری- شنیداری یا باید بر پایه آموزش مقدماتی تاریخ، دانش آرشیو، کتابداری، دانش اطلاع‌رسانی، سندپردازی، موزه‌شناسی، دانش رسانه‌ها، و یا علوم فنی قرار گیرد و یا با این موارد ادغام شود. این برنامه آموزشی به گونه‌ای طراحی شد که بتواند با برنامه آموزش و تحصیل نهادهای موجود آن زمان همخوانی داشته باشد. از دیگر توصیه‌های این گروه، تکیه بر آموزش‌های عملی مانند کار در آرشیوهای فیلم، تلویزیون، و صدا تا حد ممکن بود و بر همین اساس، این گروه دوره‌ای چند هفته‌ای را نیز برای کارورزی در نظر گرفتند (۸؛ ۹). البته به نظر می‌رسد با توجه به تحولات صورت گرفته در پانزده سال گذشته، توصیه‌های این گروه کاری، نیاز به بازنگری داشته باشد.

۱۰. گرایش به ارائه خدمات و متعهد بودن اعضا به خدمات گیرندگان

آرشیوداران دیداری- شنیداری نیز مانند کتابداران و آرشیوداران عمومی، ارائه‌کننده نوعی از خدمات اجتماعی هستند. آنان نیز در پی ارتقای سطح فرهنگی خدمات گیرندگان خود و، به تبع آن، سطح فرهنگی جامعه و کمک به رشد دانش از طریق فراهم کردن امکان پژوهش با بهره‌گیری از محتوای مواد دیداری- شنیداری هستند. آرشیوداران دیداری- شنیداری نیز خود را متعهد به حفظ و دسترس‌پذیر کردن میراث دیداری- شنیداری بشر می‌دانند، گرچه این کار را با در نظر گرفتن مواردی همچون حقوق پدیدآورندگان آثار و با نگرانی خاص از آسیب دیدن مواد دیداری- شنیداری عملی می‌کنند.

نگاهی به وضع کنونی

مواد دیداری- شنیداری بسیار آسیب‌پذیرند و بسیاری از انواع آنها با نگهداری در محیط‌های معمولی، در مدت زمانی از یک تا چند دهه تجزیه می‌شوند، زیرا بیشتر منابع دیداری- شنیداری از مواد ترکیبی و آلی ساخته شده‌اند و در نتیجه مستعد تجزیه شیمیایی هستند. ضمن آنکه این منابع در معرض خطرهای دیگری همچون سیل و آتش‌سوزی، سوانح یا جنگ، و پوسیدگی تدریجی، به علت کم‌توجهی بشر، نیز قرار دارند (۶:۲). بر اساس نتایج پژوهشی پیمایشی درباره آرشیوهای فیلم آسیا^{۳۵}، که آرشیو ملی فیلم و صدای استرالیا طی ۱۹۹۵

و ۱۹۹۶ طی قراردادی با یونسکو انجام داد، بخش اعظم فیلم‌ها در آسیا، به‌ویژه فیلم‌های پیش از سال ۱۹۶۰، از بین رفته است؛ میزان نابودی فیلم‌های بلند، بالاست؛ و میزان نابودی فیلم‌های مستند و دیگر گونه‌های فیلم از آن هم بالاتر است (۳). به‌علاوه، در بسیاری از کشورها هنوز قوانین جامعی در زمینه آرشیوداری دیداری- شنیداری، قوانین حقوقی، قوانین واردات و صادرات، قوانین حفظ میراث دیداری- شنیداری، و ذخیره و سانسور آن وجود ندارد (۱۱: ۴).

وضع کنونی آرشیوداری دیداری- شنیداری در جهان

با وجود کم‌سنی، این حرفه در دو سه دهه اخیر در سطح جهان شروع به بازشناسی خود کرده است. "توصیه‌نامه حفظ و نگهداری میراث دیداری- شنیداری"، که در ۲۷ اکتبر ۱۹۸۰ در کنفرانس عمومی یونسکو به تصویب رسید، نقطه‌ای برای آغاز و تأییدی بر اهمیت فرهنگی آثار دیداری- شنیداری بود.

در بعضی از نقاط دنیا، آرشیوداری دیداری- شنیداری یا زیرشاخه‌های آن، مانند مراقبت از مواد^{۳۶}، به رشته‌های دانشگاهی افزوده شده و آرشیوداری دیداری- شنیداری به تدریج جای خود را به‌عنوان حوزه‌ای از دانش و فن باز کرده است. علت این امر، تفاوت‌های آرشیوداری دیداری- شنیداری با حرفه‌هایی نظیر کتابداری و آرشیوداری بوده است. با توجه به دخالت گسترده فناوری و

تجهیزات فنی در این حرفه، به‌ویژه افزایش بسیار سریع و تنوع بسیار زیاد منابع جدید، و نیز موضوع اولویت نگهداری بر دسترسی و متفاوت بودن پارادایم آن با کتابداری و آرشیوداری و تفاوت در کارکردهای فراهم‌آوری، سازماندهی، اشاعه اطلاعات و مدیریت؛ این حرفه در دهه گذشته، به‌عنوان حرفه‌ای متمایز، و نه زیرشاخه کتابداری یا آرشیوداری، مطرح شده است.

شماری از حرفه‌وران پیش‌کسوت آرشیوداری دیداری- شنیداری و علاقه‌مندان به این حرفه در سطح جهان، از دهه ۹۰ میلادی برای مدون کردن مبانی نظری این حرفه تلاش مستمری را آغاز کرده‌اند که از آن جمله می‌توان به فعالیت "شبکه علاقه‌مندان فلسفه آرشیوداری دیداری- شنیداری (آوآپین)"^{۳۷} و "گروه کاری فلسفه ۱۹۹۴"^{۳۸} اشاره کرد. از همین دهه، به تدریج رشته‌های دانشگاهی مرتبط با این حوزه از دانش در سطح کارشناسی ارشد برقرار شده و تعداد آنها در حال افزایش است. متون و نشریات تخصصی قابل توجهی در این حوزه منتشر می‌شود و انجمن‌های حرفه‌ای بسیاری نیز در این حوزه فعالیت می‌کنند. به‌طور کلی فعالیت‌های انجمن‌ها و فدراسیون‌های بین‌المللی این حرفه در کنار یونسکو و دیگر حرفه‌وران آرشیوداری دیداری- شنیداری در سراسر جهان در یکی دو دهه اخیر، چه در رویدادهای رسمی نظیر همایش‌ها و چه در مکاتبات غیررسمی، مانند فهرست‌های پستی اینترنتی، نشان از افزایش

36. Conservation

37. Audiovisual Archiving Philosophy Interest Network (AVAPIN)

38. 1994 Philosophy Working Group

قابل توجه فعالیت در این حوزه دارد. به این ترتیب، تلاش می‌شود کاستی‌ها و کوتاهی‌های گذشته در حفظ و نگهداری مواد دیداری- شنیداری، جبران شود. تلاش برای به رسمیت شناخته شدن آرشیوداری دیداری- شنیداری به‌عنوان حرفه‌ای متمایز، چند سالی است که در سطح بین‌المللی آغاز شده و اکنون وقت آن رسیده است که در ایران نیز کار در این زمینه آغاز شود. این موج به آسیا نیز رسیده است و برگزاری نخستین همایش آرشیوهای دیداری- شنیداری در آسیا در اکتبر ۲۰۰۵ / آبان ۱۳۸۴، از جمله نشانه‌های بیداری است. این همایش سه روزه، با عنوان "آرشیوهای دیداری- شنیداری: چالشی برای امروز، فوایدی برای فردا"، به میزبانی چین، با سازمان دهی مؤسسه توسعه رادیو تلویزیونی آسیا- اقیانوس آرام^{۳۹} و مؤسسه ملی دیداری- شنیداری فرانسه^{۴۰} و با حمایت فیات، سفارت فرانسه در پکن، و دفتر منطقه‌ای امور دیداری- شنیداری مستقر در سفارت فرانسه، در سنگاپور، برگزار شد.

وضع کنونی آرشیوداری دیداری- شنیداری در ایران

در حال حاضر این حرفه در ایران بلا تکلیف است؛ رشته دانشگاهی ندارد و ظاهراً زیرشاخه‌ای از کتابداری یا آرشیوداری در نظر گرفته می‌شود؛ اما در عمل، یا نادیده گرفته می‌شود و یا به کارکردها و مسائل آن از منظر کتابداری یا آرشیوداری نگریسته می‌شود. آرشیوداری دیداری- شنیداری، در

حال حاضر در ایران انجمن حرفه‌ای و نشریه تخصصی ندارد. شاغلان آن یا کتابدار هستند و با آموخته‌های خود در آن حوزه تلاش دارند امور آرشیوهای دیداری- شنیداری را بگذرانند؛ و یا از حوزه‌های مرتبطی همچون رادیو و تلویزیون و صنایع تولید فیلم و دیگر بخش‌های مرتبط یا نامرتبط وارد این حوزه شده‌اند. به هر حال بیشتر این افراد، به تدریج در محیط کار، دانش و مهارتی تجربی کسب کرده‌اند.

عده‌ای انگشت شمار، در تکاپوی گسترش این حوزه در ایران بوده و هستند. در چند دهه گذشته کارهایی به شیوه کوشش و خطا، به‌ویژه در سازمان صدا و سیما و فیلمخانه ملی ایران، صورت گرفته است؛ اما برنامه‌ریزی‌ها، تلاش‌ها و کارهای انجام شده؛ با پیشرفت‌های فناورانه، زیاد و متنوع شدن سریع مواد دیداری- شنیداری و در نتیجه، تجهیزات مرتبط با آنها، و نیازها و ضرورت‌ها فاصله‌ای بسیار داشته است. این تلاش‌ها بیشتر بر سازمان‌دهی مواد دیداری- شنیداری متمرکز بوده است تا حفظ و نگهداری آنها و ابهام موجود در زمینه جایگاه این حرفه، همیشه مانعی بر سر راه گسترش و بلوغ آن بوده است. نبود فلسفه مدون و مبانی نظری مورد نیاز نیز موجب شده است تلاش‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها، به نتایج مطلوب نرسند. این حرفه در ایران، نه تنها "حرفه" محسوب نمی‌شود؛ بلکه هنوز، آنگونه که باید، تلاشی برای تبیین وجوه ممیزه آن با دیگر حرفه‌های

39. Asia-Pacific Institute for Broadcasting Development (AIBD)

40. Institut national de l'audiovisuel

خویشاوندش صورت نگرفته است.

ضرورت به رسمیت شناختن آرشیوداری دیداری- شنیداری

کسانی که در آرشیوهای دیداری- شنیداری مشغول به کارند و یا از دور دستی بر آتش دارند، نیک می‌دانند که این حرفه در حال حاضر با چالش‌های بسیاری روبه‌روست. آرشیوداران دیداری- شنیداری از شأن لازم از نظر شغلی و عنوان‌های شغلی مناسب^{۴۱} و پذیرش عمومی برخوردار نیستند. از یک سو، هنوز مواد دیداری- شنیداری موجود در کشور به صورت فراگیر جمع‌آوری نشده‌اند و ایران، برای گردآوری و نگهداری مواد دیداری- شنیداری و یا دست کم اطلاعات مربوط به این مواد، آرشیو ملی دیداری- شنیداری ندارد. سرنوشت بسیاری از مواد دیداری- شنیداری در کشور نامشخص است و وضع آنهایی که گردآوری شده‌اند، مناسب نیست. کتابخانه ملی، سازمان اسناد ملی، و نیز فیلمخانه ملی، طبیعتاً باید این کارها را انجام داده باشند و ظاهراً در اساس‌نامه‌های خود ادعای آن را نیز دارند؛ اما در عمل اقدامی فراگیر و جدی در این زمینه انجام نشده است و وضع مواد دیداری- شنیداری در این سه نهاد و نهادهای مشابه حالتی بلا تکلیف دارد. شاید علت اصلی آن، ادعاهای بیش از حد توان، نبود مدیریت اجرایی مناسب و نیروی انسانی کارشناس این رشته، فرعی در نظر گرفتن آن، نبود متون تخصصی لازم، و از

همه مهم‌تر نداشتن بودجه کافی باشد؛ زیرا گسترش و بهبود وضع آرشیوهای دیداری- شنیداری، بسیار هزینه‌بر است. پیشرفت پرشتاب فناوری نیز عاملی دیگر است که به‌ویژه فاصله کشورهای آهسته‌رو همچون کشور ما را از قافله جهانی بیشتر می‌کند. از سوی دیگر، همچنان‌که پیش‌تر اشاره شد، چالش‌هایی به صورت جهانی پیش روی آرشیوهای دیداری- شنیداری است که دانش کتابداری و یا دانش آرشیوداری، پاسخگوی آنها نیستند؛ زیرا این سه حوزه دانش، با یکدیگر تفاوت‌های کارکردی و اصولی دارند. چالش‌هایی مانند دیجیتالی کردن مواد دیداری- شنیداری؛ آرشیو دیجیتالی؛ آرشیو مجازی؛ اینترنت؛ مسائل مربوط به حقوق پدیدآور، به‌ویژه در زمینه چندرسانه‌ای‌ها؛ مسائل مربوط به نگهداری و دسترسی؛ و نظایر آن؛ چالش‌هایی هستند که کم و بیش رو در روی آرشیوداران دیداری- شنیداری ایران نیز قرار دارند. همه اینها موجب شده است اهمیت نهادهای گردآورنده، نگهدارنده، و دسترس‌پذیرکننده این مواد، یعنی آرشیوهای دیداری- شنیداری افزایش پیدا کند و در نتیجه، حرفه‌ای شدن برای آرشیوداران به یک ضرورت بدل شود.

بدون شأن و کار حرفه‌ای، آرشیوداران دیداری- شنیداری توان جبران کاستی‌های گذشته و رویارویی با چالش‌های جدید را نخواهند داشت. با بلا تکلیفی کنونی، رویارویی با این چالش‌ها، به‌ویژه در کشورهای در حال

۴۱. مثلاً در سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، گاه عنوان شغلی "آرشیویست های دیداری- شنیداری" و "کتابدار" را یکی در نظر می‌گیرند و هر دو را آرشیویست- کتابدار می‌نامند.

توسعه و خصوصاً در زمینه گردآوری و حفظ و نگهداری، کاری دشوار است. شأن حرفه‌ای می‌تواند تا اندازه‌ای از ابهام موجود در زمینه جایگاه آرشیوهای دیداری- شنیداری و حرفه‌وران آن بکاهد و در جذب منابع برای بهبود وضع آرشیوها سودمند باشد.

به رسمیت شناخته شدن حرفه آرشیوداری دیداری- شنیداری، می‌تواند زمینه ساز سر و سامان گرفتن وضع مواد دیداری- شنیداری در ایران نیز باشد. در حال حاضر، این حرفه در ایران هنگام تخصیص منابع، یا فرع در نظر گرفته می‌شود و یا اصلاً در نظر گرفته نمی‌شود. در مجموع، مواد دیداری- شنیداری وضع اسفناک و بی‌سامانی دارند، و به این نکته که این مواد در اغلب موارد تک نسخه هستند و نابودی هر کدام از آنها ممکن است به معنی نابودی بخشی از میراث دیداری- شنیداری کشور و در بعضی از موارد میراث دیداری- شنیداری جهان باشد، توجهی نمی‌شود. تعلل در رسیدگی به وضع کنونی مواد دیداری- شنیداری در ایران، چیزی جز افسوس و احیاناً دشنام آیندگان را در پی نخواهد داشت. کمبود کتاب یا گردآوری نامناسب آن، مسئله‌ای است که در غالب موارد، با فراهم شدن امکانات مالی و یا مدیریتی، جبران شدنی است؛ اما عدم گردآوری و حفظ و نگهداری مواد دیداری- شنیداری، صرف‌نظر از کوتاهی در زمینه دیگر کارکردهای آرشیوهای دیداری- شنیداری، خیانتی است جبران‌ناپذیر در امانتی که نسل‌های آینده نیز حق دارند به آن دسترسی داشته باشند. بنابراین، این حوزه در ایران

نیازمند کار جدی است، و از جمله نخستین گام‌های این کار جدی می‌تواند کسب شأن حرفه‌ای، و دست کم رسیدن به جایگاهی هم‌تراز حرفه‌ای همچون کتابداری باشد.

نتیجه‌گیری

آرشیوداری دیداری- شنیداری در موقعیتی قرار دارد که به‌عنوان حرفه‌ای متمایز به رسمیت شناخته شود و دیگر زیرمجموعه کتابداری یا آرشیوداری محسوب نشود، اما آیا تحقق چنین امری به سادگی میسر است؟ پاسخ مثبت است. تحقق آن به باور و عملکرد خود آرشیوداران دیداری- شنیداری بستگی دارد.

همچنانکه در ابتدا گفته شد، این موضوع پیش از این نیز بارها برای حوزه‌های کاری دیگر اتفاق افتاده است. نمونه مرتبط آن، متمایز شدن کتابخانه‌ها و آرشیوها از یکدیگر پس از اختراع چاپ است. کتابخانه‌ها در مفهوم امروزی خود، بنا به ضرورت به وجود آمده پس از اختراع چاپ، مطرح و بر اساس ماده مرتبط با خود یعنی "کتاب" تعریف شدند. امروز نیز آرشیوهای دیداری- شنیداری به ضرورت زمان حاضر، در حال دستیابی به مفهومی مستقل هستند و بر اساس ماده مرتبط با خود یعنی "مواد دیداری- شنیداری" تعریف می‌شوند، زیرا نیازها و ضرورت‌ها، پیدایش حرفه‌های جدید را موجب می‌شوند. توسعه آرشیوداری دیداری- شنیداری، اکنون به یک ضرورت بدل شده است. آرشیوداران دیداری- شنیداری امروز در جهان تولید انفجارگونه آثار دیداری- شنیداری، در جایی

منابع

1. Benner, Joshua; Beardsley Robert. "White Paper on Pharmacy Student Professionalism. American Pharmaceutical Association Academy of Students of Pharmacy - American Association of Colleges of Pharmacy Council of Deans Task Force on Professionalism". *Journal of the American Pharmaceutical Association*, Vol. 40, No. 1 (2000). [on-line]. Available: <http://www.cop.ufl.edu/studaff/whitepaper.pdf> [12 Nov. 2005].
2. Edmondson, Ray. *Audiovisual Archiving: Philosophy and Principles*. Paris: UNESCO, 2004.
3. Ibid. *AV Archiving: changes, choices and challenges*. 1997. [on-line] Available: <http://www.latrobe.edu.au/screeningthepast/firstrelease/firjul/ray.html> [16 Oct. 2005].
4. Ibid. *Developing our Profession: Reflections on the New UNESCO Publication "A Philosophy of Audiovisual Archiving"*. [on-line] Available: www.geocities.com/seapavaa/whatsnew/profesion.htm [16 Sep. 2005].
5. Ibid. "Is Film Archiving a Profession?". *Film History*, Vol. 7, No. 3 (1995): 245-255. Quoted in: Lukow, Gregory. *Education, Training and Careers in Moving Image Preservation*.

قرار گرفته‌اند که صدای آنها شنیده شود و به‌عنوان گروهی متمایز از همه حرفه‌های مرتبط، به رسمیت شناخته شوند. آرشیوداری دیداری- شنیداری، اکنون به درجه‌ای از بلوغ و وسعت رسیده است که دیگر زیر شاخه‌ای از کتابداری یا آرشیوداری محسوب نشود. توسعه مواد دیداری- شنیداری و مسائل مرتبط با آن، ما را به توجه بیشتر به آرشیوهای دیداری- شنیداری و ادار خواهد کرد. بنابراین، بهتر است که خود با سیر تحولات چنین جهان همگام شویم و آن قدر تعلل نکنیم که فرصت‌ها بیش از این از دست بروند.

بخشی از روند به رسمیت شناخته شدن این حرفه در ایران، همانند دیگر نقاط دنیا، پاسخ دادن به واکنش استادان، پژوهشگران، و شاغلان فعلی حرفه‌های موازی این حرفه است که با جدایی و تمایز حرفه آرشیوداری دیداری- شنیداری موافق نیستند. بحث نظری در این زمینه می‌تواند برای روشن شدن موضوع سودمند باشد. حرفه‌وران این حرفه جدید، در نهایت وضعیت فعلی را تغییر خواهند داد و ثابت خواهند کرد که معیارهای قدیمی با وضع جدید همخوانی ندارد و پارادایم‌های کتابداری و آرشیوداری نیز پاسخگوی ضرورت‌های کنونی و مسائل آرشیوداری دیداری- شنیداری نیستند. به‌منظور دستیابی به این هدف، آرشیوداران دیداری- شنیداری باید با استفاده از روش‌های اصولی برای اثبات استقلال خود تلاش کنند.

10. "Profession". In *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. [on-line]. Available: <http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Profession&oldid=86722770> [13 Oct. 2005].

11. Kofler, Birgit. *Legal questions facing audiovisual archives*. Paris: UNESCO, 1991. Available: <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000886/088674e.pdf> (3 Oct. 2005)

12. Pellegrino ED. "What is a profession?". *Journal of Allied Health*, Vol. 12, No. 3 (1983): 168-176.

13. Stielow, Fred. "Archives". In *International Encyclopedia of Information and Library Science*. Second Edition. New York: Routledge, 2003.

14. *Webster's ninth new collegiate dictionary*. Vol. 2. Springfield: MERRIAM WEBSTER, 1988.

2000. [on-line]. Available: <http://www.amianet.org/publication/resources/education/educareers.html> [17 Oct. 2005].

6. Ibid. *Memory of the world: General Guidelines*. (Revised edition 2002). Paris: UNESCO, 2002. Available: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001256/125637e.pdf> [25 Sep. 2005].

7. Elisworth, Ralph E. "Archives". In *Encyclopedia of Library and Information Science*. Vol. 1. New York: Marcel Dekker, 1968.

8. Harrison, Helen p. *Audiovisual archives: A practical reader*. Paris: UNESCO, 1997. Available: <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001096/109612eo.pdf> [12 Sep. 2005].

9. Ibid. *Curriculum development for the training of personnel in moving image and recorded sound archives*. Paris: UNESCO, 1990.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۴/۹/۱۲

